

BŮH PROMLOUVÁ, MY ODPOVÍDÁME

Ž 22,1-6, Ex 20,16

Text přikázání známe jako: „Nevydáš proti bližnímu svému křivé svědectví.“
Nicméně doslovně zní: „Neodpovídáš v bližním svém až do zrady.“

Je to pozoruhodné vyjádření, jak říkají biblisté – poněkud kostrbaté. Není formulováno jako rozkaz nebo příkaz, jak bychom v Desateru čekali, ale spíše mu musíme rozumět jako sdělení o současném vnitřním postoji člověka. Gramatická forma prozrazuje, že text máme chápat jako oznámení o přítomném důsledku toho, co pro člověka v minulosti vykonal a stále koná Hospodin.

Co to znamená? Jaký dopad má pro naši víru a život víry toto biblické místo?

Celé Desatero vychází ze zvěsti: „Já jsem Hospodin tvůj Bůh“. Není tam napsáno něco jako – „měl bych být...“, „chtěl bych být...“, „bylo by dobré, kdybych byl...“, „musím být...“. Hospodin JEST ten, který neustále způsobuje vyvádění člověka ze stavu otroctví, které je pro nás bezvýchodné. Je to zvěst o tom, co platí, na co se smíme spolehnout, na čem můžeme stavět – a co je podle dnešního textu také obsahem našeho svědectví pro vnitřní víru u našich bližních.

Desky Desatera svědčí o tom, co člověk činí, nebo nečiní, a jaké vydává svědectví na základě toho, že Hospodin je jeho Bohem. Texty Desatera jsou tedy výsledkem zkušenosti člověka s Bohem, který se zjevil, promluvil a vysvobozuje. (Zde vzniká otázka, zda je skutečně možné se domnívat, že Desatero se týká všech v politickém kontextu – např. automaticky pro národ, anebo se jedná především o smlouvu, která se týká těch, kdo se nechali Hospodinem vysvobodit a stále se jím nechávají vysvobozovat. Bez vztahu s Bohem po člověku ani nemůžeme očekávat popsaný duchovní stav.)

- Desatero svědčí především o současném postoji člověka.

Desatero neříká věřícímu jen to, co by se mělo, co musíš, co bys měl, co by bylo dobré apod. Tento text svědčí o tom, jak příslušník Božího lidu už teď po Exodu vnitřně přemýšlí a jak se vnějšně chová. Obsah tohoto verše je tedy výsledkem Božího díla v člověku, v jeho nitru, protože Boží slovo přijal a věří mu.

Při každém setkání s Desaterem mluvíme o vnitřní změně Božího lidu. V Desateru nemůžeme mluvit o formálním dodržování předepsaných bodů. Ve výkladu Desatera nemá moralismus místo. To ovšem neznamená, že Desatero bez moralistního tlaku ztrácí svou autoritu a moc. Význam Desatera je naopak hlubší a silnější, než je moralistický apel. Dokonce: není nic silnějšího, než když člověk v tomto světě dosvědčuje Boží hlas pravdivě a životodárně zevnitř. To není přirozené a samozřejmé. Výsledné duchovní ovoce je plodem „nadpřirozené“ a velmi duchovní síly - výsledkem působení Božího ducha v člověku.

- V Desateru však smíme zaslechnout nejen onen stav uvnitř člověka, ale i příslib (až eschatologický) do budoucna. Nejen dnes, ale už „nikdy nebudeš odpovídat“ v bližním svém křivé svědectví. V textu slyšíme příslib pro Boží lid, že vždy a po celou svou historii i během osobního života uslyší svědectví pravdivé, na které se bude moci spolehnout a na něm vnitřně stavět. Je to možné, protože svědectví původně pochází shůry, a věřící je bude smět sdělit i druhým se stejnou mocí a s pozitivním důsledkem pro jejich víru a život.

- Třetí rozměr tohoto sdělení ukazuje na určitý nárok.

Přirozeně, denní zkušenost pramení z moci Božího slova, které má svou autoritu. Každý den je novým svědectvím o Boží milosti, ovšem každý náš den svědčí zároveň o moci hříchu, který znění Desatera posouvá i do poetičtější výzvy. Rozdíly ukazují životní prostor pro duchovní růst.

- Obsahově je 9. bod Desatera velmi úzce propojen s 3. bodem Desatera:

„Neneseš jméno Boha svého k marnosti.“ Oba texty souvisí s tím vzácným termínem „odpovídat“. Nikdo neříká sám sobě. Byli jsme povoláni k tomu, abychom nesli v životě Boží jméno. Kdo toto povolání přijme, zvěst říká, že to není marné - ani pro Tebe, a nyní dle textu ani pro tvé bližní. Boží jméno a svědectví života o Hospodinu má vždy životodárnou sílu a věčný smysl. To, co potvrzuje 3. přikázání ve vztahu k Bohu, 9. slovo potvrzuje ve vztahu k bližním. Obojí vyvěrá z vnitřního i životního setkání s Hospodinem a jeho mocným promluvením.

- Samozřejmě, postupné přemýšlení o textu nás vždy vede k jakémusi srovnání.

Je zde popsán ideál, který ve srovnání se současným stavem je nesrovnatelný. Žijeme v současné realitě světa a v ní slyšíme biblická slova. Vedle věčného slova je zde také dočasnost, která je ovlivňována tímto věkem, duchem a pánem tohoto světa. Do tohoto našeho hříšného prostředí nám tu ovšem Desatero vstupuje jako jakási čerstvá božská paměť – protože my zapomínáme na původní ideál. Připomenutí platnosti poselství De-

satera v nás nutně vyvolává napětí, nespokojenost se současností – krizi v pohledu na dění kolem nás. Ovšem do tohoto duchovního napětí o to silněji promlouvá zvěst dnešního slova, která vychází z mocného vstupování Boží království do našeho světa. I v tomto světě, ba právě v tomto světě se silně projevuje vlamující se Slovo, které proměňuje naše srdce, a skrze naše svědectví i srdce našeho bližního.

Nejvíce je náš svět ve světle Nové smlouvy poznamenán vtělením samotného Krista: „Boží království již jest mezi Vámi.“ Ježíšova slova a činy jsou znamením přicházející Boží reality milosti a odkazem na příchod Krista ve slávě.

- V této souvislosti je zvláštní si všimnout, že náš dnešní text mluví o odpovídání člověka na Boží promluvení. Nečteme tu nic o samostatném či iniciativním mluvení věřícího. Text neříká: „Nebudeš mluvit“ křivé svědectví, ale „nebudeš odpovídat“ ke zmaru. To je zvláštní! Proč odpověď?

Odpověď je reakcí na něčí promluvení, které zaznělo už přede mnou! To znamená, že mé mluvení ne počáteční ani směrodatné. Nemohu tedy mluvit autoritativně sám ze sebe pro svého bližního a svět. Člověk jako takový po pádu do hříchu nemůže mluvit sám od sebe, ze sebe, ze svých dojmů, názorů, zážitků a vlastních interpretací svých zkušeností. Jsme jako lidé a jako Boží stvoření a vykoupení v postavení, kdy smíme reagovat na již dřívější Boží promluvení a vysvobozující činy. Dle Písma zde odpovídáme již pod vlivem a na základě prvotního oslovení z Boží strany. To je velmi důležité si uvědomit, jaké je postavení Božího následovníka – a potažmo církve.

Co vše totiž na nás dnes promlouvá? Na co vše dnes reagujeme a máme pokušení se tím za kazatelnou zabývat? Lidé, společnost, události, média... A my tihneme k reakcím na tyto horizontální hlasy, které máme pokušení pokládat někdy za vertikální sdělení shůry. A my také na tyto všelijaké hlasy také reagujeme. Náš život je vlastně takovou odpovědí na někoho. Musíme se proto ptát, na čí hlas odpovídáme? Na jaké svědectví reagujeme? Na trendy, statistiky, lidské názory, zvyky americké církve, na vlastní pocity a emoce? V životě církve je jistě nutné mít kontakt s dobou, nicméně dobové hlasy nikdy nesmí být automaticky ztotožňovány s hlasem Božím. Boží myšlení je odlišné.

Po oslovení Hospodina našeho Boha platí pro nás příslib dobrého a pravdivého, smysluplného svědectví. Pokud mu věříme, nevěříme – ba nemůžeme věřit jiným příslibům a duchovním reklamám.

Náš život, naše křesťanské svědectví může být pouze odpovědí na Boží oslovení. V negativním případě neodpovídáme kladně Bohu, ale zlému. V pozitivním případě odpovídáme kladně Hospodinu a záporně odpovídáme zlému. To je principiální profil duchovní orientace našeho svědectví.

Podle toho se odvíjí náš život – a naše svědectví svým bližním. A o to nám dnes jde.

- To naše odpovídání se netýká jen nás – o tom svědčí 3. bod. Dnešní slovo – deváté - říká, že přijetí pravdivého svědectví od Boha patří také našim bližním. Naše odpověď na Boží povolání má být (ve vztahu s Bohem JE) životodárným svědectvím našim bližním – vloženým do nitra našich bližních. To je obrovská zodpovědnost. Svědectví Božího následovníka má dopad na jádro lidského života. Naše slova nejsou pouhou okrasou, kosmetickým doplňkem, rétorickým rozptýlením, které orámujeme písničkami a ochutnávkami zdravých jídel. Slova svědectví o Bohu mají oborovskou duchovní moc. Je-li tomu tak, je nutné se ptát, zda naše životní svědectví je dobré, nebo špatné, přímé – pravdivé, anebo křivé, klamné, marné, nepravdivé. Buď je životodárné – k pravdě, spravedlnosti a věčnosti, anebo směřující ke zmaru. K marnosti svědčí také každé zlehčující a bagatelizující či žoviální svědectví.

- A je tu další otázka: Může takové svědectví o Hospodinových činech podávat každý? Jestliže tolik záleží na naší odpovědi na Boží povolání, velmi záleží na tom, zda pravidelně slyšíme Boží slovo, zda mu rozumíme správně, zda jej poctivě studujeme a zabýváme se jím v jeho souvislostech. Degradující praxe a postavení řádného studia Písma v naší církvi (jak v sob. škole, tak v kázáních a různých brožůrkách) nedává a ani nemůže dávat velkou naději na pozitivní svědectví našim bližním.

- Základní termín je zde „svědectví“ Už jsme si toho všimli.

Svědectví předáváme jak slovy, osobním postojem, přítomností na důležitých událostech, výjimečně i beze slov, posunkem, gestem, mlčením, řečí těla. Podáváme ho svými stanovisky. Očekávali bychom, že budeme mít k dispozici taková důležitá stanoviska k naší orientaci - dostatek článků, archiv podstatných studií, knih, přednášek, diskusních příležitostí, odborných konferencí! Žel, určité svědectví vydáváme i svou pasivitou a alibismem. Pozorovatel a hledající biblické svědectví nemůže přehlédnout projevy přirozené únavy při studiu podstaty svědectví evangelia. Vnímáme jakési smíření se s naším světem. Vnímáme širící se pohodlnost vycházející z postupné ztráty víry a naděje ve změnu a duchovní růst. Jsou to stále častější projevy lidského srdce, že už ani nestojí za to se nějak o něco snažit, jakoby to nemělo smysl, protože převládá zájem o provoz

církve. Zajištění vnějšího provozu (i samotné církve) ovšem je na hony vzdáleno původnímu záměru Desatera odpovídat pravdivě do svého bližního svědectví o Hospodinu.

Podle toho, jak svědčíme, svého bližního povzbuzujeme, posilujeme, vzděláváme, duchovně budujeme, anebo naopak poškozujeme, degradujeme, uspáváme a znehodnocujeme. Tím zhoršujeme jeho životní podmínky viry. Svědectví našim bližním zpětně ovlivňuje i samotné svědky.

• Jedním zajímavým paralelním místem, kde se objevuje stejné slovo i tvar je Ž 22,1, kde žalmista v dané chvíli trpce volá: Bože, já k tobě v modlitbě volám, a ty neodpovídáš. Je zde chvilková chybějící odpověď na volání o pomoc – a ta hned působí na člověka krutě a deptá ho. Všichni tuto těžkou zkušenost známe. Jak potěšující je ovšem číst celý žalm, abychom došli textů, že autor smí navazovat na dřívější Boží věrnost, Boží slovo a jeho sílu s nadějí pro dnešek a budoucnost.

Podobnou krizovou zkušenost prožívá volající dítě, které není rodiči vyslyšeno. Naše děti jako malé z postýlky vždy volaly, že se probudily. Volání vyjadřovalo jejich přesvědčení, že zase někdo z rodičů přijde a vysvobodí je z ohrádky... a k jídlu. Naši bližní podobně čekají na tlumočené svědectví o Bohu a – co slyší?

Smlouva Desatera nás povolává k daleko hlubším a podstatnějším svědectvím před Bohem a lidmi – pro tento svět, společnost a prostředí, kde právě žijeme. Na svědectví čekají rovněž členové samotné církve. Např. naši rodiče už neví, co je vlastně svědectvím církve. Neví, zda ještě platí to, čemu uvěřili a díky čemu se členy církve stali. Staré formální nikdo neodvolal, stále úředně platí, ale ve skutečnosti už žijeme podle zcela jiných svědectví. Otcové se cítí přirozeně podvedeni. Znamená to, že přijali svědectví klamná, zrady? S jakým svědectvím dnes mohou umírat? A zná naše vyznání současná generace? Dozví se to mládež za celé své mládí při svých festivalových setkáních?

Hospodin ve smlouvě Desatera slibuje na věky pravdivé svědectví – vyplývající z jeho Slova a jeho činů. To je to, co člověk potřebuje pro svůj život.

• Tu se nám vysvětluje text, který promlouvá ve tvaru: Neodpovídáš ve tvém bližním. To je to až kostrbaté vyjádření, a proto nás také ta formulace zaráží. My známe, když někdo mluví na někoho, ale v někom? Ano, podle našeho textu se svědectví vlastně děje v člověku uvnitř - a jen v člověku. K víře, ale i k pochybnostem dochází v srdci. Obojí je duchovní proces. Svědectví o Bohu a jeho vysvobozujících činech se týkají člověka jako takového a vstupují do jeho nitra. Tím jej naplňuje cele. Svědectví o milosti a odpuštění – i jeho důsledcích vkládá pravdivé svědectví přímo do člověka.

Alarmující je, že také svědectví klamná a zrádná vstupuje do jádra lidského srdce. A každý člověk je těmto vlivům přirozeně denně vystaven - a je k němu dokonce náchylný a zkazitelný.

Proto se o Božím svědectví nesluší jen tak nevázaně a nezodpovědně povídat. Vyznavač je tu jako svědek u soudu – prohlašuje před Bohem a církví, je pod přísahou, že bude mluvit pravdu a nic než pravdu. A před Bohem nelze lhát a svědectví o Bohu falšovat – byť z jakýchsi podivných marketingových důvodů, které si myslíme, že nás k tomu někdy opravňují.

Svědectví o Bohu je obsahově, principiálně platné a neměnné. Současné zkulturované podávání a přijímání pod různými žánrovými filtry je velmi nebezpečným prostorem pro riziko, že vzniká deformace původního sdělení. (Př. 30,8: Hospodine, vzdal ode mě klam a lživé slovo.)

Svědectví = forma důkazu u soudního sporu. Naše svědectví se vztahuje k osudu bližního do budoucnosti. Pravdivé svědectví ovlivňuje naši budoucnost a kvalitu života. Text zjevně dle kontextu myslí na svědectví o Božím vítězství v Egyptě, na poušti a v zaslíbené zemi. Podle nové smlouvy svědčí o milosti a o odpuštění v Kristu. Příslib Božího království je skutečným motivem žít a pracovat už zde.

Díky Bohu za něj. Díky Bohu, že nemusíme žít ze svědectví nepravdivých a klamných, zrádných.

Pravdivé svědectví slyšel Boží lid od Mojžíše, nepravá svědectví – klam k marnosti Boží lid slyšel především od faraóna a později od babylonského vladaře, mezitím od falešných proroků. Klamně svědectví by lid neměl slyšet v prostředí Jeruzaléma – to by bylo skandální. Žel, i to se však stávalo. Žádné místo ani společenství není dodnes uchráněno duchovnímu klamu.

Ježíš vysílá církev slovy: „A budete mi svědkové...“

Nadějí je jen svědectví v Božím duchu a zjevené pravdě. V opačném případě bychom lidem brali zevnitř sílu k práci, k úsilí o lepší život a společnost, ideál, nadějí, výhled, spolehlivost i výhled k přicházející nové budoucnosti. Boží zjevení nám však dává smysl žít, pracovat, snažit se, usilovat, zápasit o pravdu a spravedlnost spojenou s Božím jménem a charakterem jeho díla v tomto světě.
